

Н.П. Сироїд, аспір.

Житомирський державний технологічний університет

ЕКОЛОГІЧНА ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ: ОБЛІКОВИЙ ПІДХІД В УМОВАХ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

(Представлено д.е.н., проф. Замулою І.В.)

Питома вага ресурсномістких та енергоємних технологій, що притаманно економіці України, відсутності ефективно діючих правових, адміністративних та економічних механізмів природокористування, крім того низький рівень екологічної свідомості суспільства, призвели до значного погіршення стану довкілля України, надмірного забруднення вод, повітря і земель, нагромадження у дуже великих кількостях шкідливих відходів виробництва. Крім того продукція, яка є результатом виробництва таких підприємств негативно впливає на здоров'я споживачів. Це зумовлює необхідність розробки теорії та методології бухгалтерського обліку екологічної якості продукції. У ринковій економіці проблема якості є найважливішим чинником підвищення рівня життя, економічної, соціальної й екологічної безпеки. Тому, дослідження спрямовано на формування сутності поняття «екологічна якість» продукції.

За результатами дослідження встановлено, що екологічна якість характеризується 6 основними аспектами: соціальний, технічний, правовий, економічний, естетичний та екологічний. Якщо ж не виконується хоча б один із аспектів не можна говорити про екологічну якість певного товару. На рівень екологічної якості продукції та послуг впливає багато різнопланових чинників.

Ключові слова: *якість; екологія; стійкий розвиток.*

Постановка проблеми. Вчені вважають, що людина повстала проти природи близько 10-12 тис. років тому, коли навчилася здобувати вогонь. Тоді й відбулася перша на Землі екологічна катастрофа: заради звільнення земельного простору величезні лісові масиви були віддані на поталу полум'ю. Разом із лісами загинули і тварини. З того часу людину не зупинити. Кожне покоління створює все нові й нові екологічні проблеми, які йому

вже не здолати. Господарська діяльність людини з кожним століттям завдавала природі все більшої шкоди. У результаті найбільшого науково-технічного прогресу XVIII–XX ст. було зруйновано близько 20 % природних екосистем. За останніми підрахунками вчених, ця цифра катастрофічно збільшилася і становить вже 64 % [11].

Екологи різних країн світу переконані, що повністю запобігти наслідкам заподіяного лиха нам уже навряд чи вдасться, але необхідно задуматися над тим як максимально зберегти всі ті природні ресурси, які залишилися для майбутніх поколінь. Так, концепція стійкого розвитку, яка почала формуватися з 70-х рр. XX ст., спрямована на дослідження питань обмеженості природних ресурсів і забруднення природного середовища.

Стійкий розвиток виражає достатньо просту ідею: досягнення гармонії між суспільством та природою, розв'язання протиріч, що існують у наш час (протиріччя між природою і суспільством, між екологією і економікою, між розвинутими країнами і тими, що розвиваються, між багатими і бідними, між уже сформованими потребами людей і розумними потребами, між теперішніми та майбутніми поколіннями тощо) [7, с. 4].

Бухгалтерський облік є системою формування достовірної та повної інформації, на підставі якої здійснюється управління суб'єктами господарювання, так і економікою на рівні держави. Діюча система бухгалтерського обліку не забезпечує достатнього системного відображення впливу суб'єктів господарювання на довкілля та здоров'я людей. Це зумовлює необхідність розробки теорії та методології бухгалтерського обліку екологічної якості продукції. У ринковій економіці проблема якості є найважливішим чинником підвищення рівня життя, економічної, соціальної й екологічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням трактування сутності поняття «якість», а також управління якістю продукції на підприємстві присвячували праці вітчизняні та зарубіжні вчені: О.В. Боднар, О.Ю. Давидова, А.О. Заїнчковський, С.М. Коломієць, Р.С. Ладиженська, Л.О. Левченко, В.М. Мишин, В.Ю. Огвоздин, В.М. Пархоменко, І.М. Писаревський, А.М. Побігун, Л.М. Сисенко, Ю.Л. Труш,

В.В. Шацький. Проте детального дослідження потребує поняття екологічної якості продукції з метою зменшення негативного впливу на здоров'я споживачів, а також на навколишнє середовище.

Метою дослідження є формування облікового підходу до розуміння поняття екологічна якість продукції в умовах стійкого розвитку.

Викладення основного матеріалу. Поняття «якість» у широкому розумінні є універсальною філософською категорією, яка охоплює як явища зовнішнього світу, так і свідомість людини. Першим дослідником категорії якості вважається давньогрецький філософ і вчений Аристотель (384–322 до н. е.). Він визначив її як «видову відмінність» однієї сутності від іншої, що належить до того ж виду. Аристотель вказував на мінливість якості як зміну стану речей, їх здатність перетворюватися у свою протилежність (справне – пошкоджене, корисне – шкідливе, тепле – холодне, солодке – гірке, біле – чорне). У IV ст. до н. е. у своїй праці «Метафізика» він дав визначення якості: «Якістю, з одного боку, називається видова відмінність сутності, як, наприклад, людина є деяка якісно визначена тварина, тому що ця тварина двонога, а кінь – чотириногий; коло – деяка якісно визначена фігура, бо ця фігура без кутів, тому якістю є видова відмінність, що належить до сутності» [3].

Німецький мислитель Гегель (1770–1830) вважав, що «якість є взагалі тотожною з існуванням визначеності... Щось, завдяки своїй якості, є те, що воно є, і, втрачаючи свою якість, перестає бути тим, чим воно є». Крім філософського тлумачення якості, є також вужче значення слова «якість»: якість продукції, якість праці, ділові якості, якість виконавчої майстерності, якість життя тощо.

Можна виділити декілька періодів у розвитку підходів до змісту поняття якості, які орієнтовані на розгляд цієї категорії з тих або інших позицій:

1920–1950-ті рр. – якість продукції розуміється як відповідність вимогам стандартів, а головними методами її досягнення є методи контролю (орієнтація на технічні та правові аспекти);

1950–1970-ті рр. – якість продукції пов'язується із задоволенням потреб споживачів за відповідними параметрами (орієнтація на економічні та правові аспекти) [8, с. 12].

1970–1980-ті рр. – якість трактується як повне задоволення потреб не лише з точки зору підвищення показників якості, але й з точки зору зниження вартісних параметрів (орієнтація на економічні аспекти);

1980–1990-ті рр. – поняття якості містить не лише повне задоволення потреб споживачів, але й орієнтацію на латентні (приховані) вимоги споживачів, які пов'язані з їх очікуваннями та знаходять відтворення у товарах ринкової новизни конкурентоспроможної якості (орієнтація на економічні та соціальні аспекти);

1990-ті рр. – сьогодні – поняття якості охоплює не лише сприйняття виробником (постачальником) задоволення потреб споживача, але й сприйняття споживачами ступеня виконання їх вимог. У свою чергу, вимога визначається як потреба або очікування, яке встановлено, зазвичай передбачається або є обов'язковим (орієнтація на економічні та соціальні аспекти) [8, с. 13].

На сьогодні існує багато визначень поняття якості. Європейською організацією з контролю якості сформульоване таке визначення якості: «Продукція вражається хорошою якістю, якщо при мінімальних витратах протягом усього її життєвого циклу вона максимально сприяє здоров'ю і щастю людей, які залучені до її проектування і відновлення (повторного використання) за умови мінімальних витрат енергії та інших ресурсів і за допустимої (прийнятною) дії на навколишнє середовище і суспільство». Це формулювання визначає зв'язок проблеми якості продукції з іншими життєвоважливими для людини проблемами – збереженням навколишнього середовища, раціональним використанням природних ресурсів, впливом результатів господарської діяльності на умови життя подальших поколінь [8, с. 11].

Російська Академія проблем якості сформулювала концептуальне визначення якості, відповідно до якого якість є однією з основоположних категорій, що визначає спосіб життя, соціальну та економічну основу для успішного розвитку людини та суспільства [8, с. 11]. Таке формулювання визначає

значимість діяльності з удосконалення якості, але не дає уявлення про сутність самого поняття.

У Міжнародному стандарті ІСО 8402 наводиться таке визначення якості: «Якість - сукупність характеристик об'єкта, що стосуються його здатності задовольняти встановлені та передбачувані потреби» [19].

Відповідно до ДСТУ ISO 9000–2001 «Системи управління якістю. Основні положення та словник» прийнято таке визначення поняття якості: якість – це ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги [10].

Вважаємо, що такі формулювання визначення поняття якості не відображають повною мірою його сутності, тому вважаємо за необхідне дослідити визначення, які надавалися науковцями для уточнення змісту даного поняття.

Чітке розуміння суті якості продукції важливе оскільки це надасть можливість правильно розвивати виробництво і оцінювати його результати, проектувати нову продукцію та прогнозувати її розвиток, виявляти потреби споживачів, вивчати попит та вирішувати інші завдання забезпечення необхідної якості продукції.

Науковий підхід до вивчення будь-якої категорії чи явища передбачає, в першу чергу, визначення змісту поняття, його сутності, місця і ролі в сукупності інших категорій та явищ.

Велике різноманіття трактування поняття якості, у першу чергу, пов'язане із багатоаспектністю категорії якості. Так, наприклад, якість у філософському сенсі являє собою «характеристику безпосереднього буття», у політекономічному – «результат взаємодії споживчої вартості та вартості» [8, с. 11].

Професор Гарвардської школи бізнесу Д. Гарвін, розглядаючи поняття «якість», визначає п'ять найбільш істотних його характеристик [24]:

- відповідність стандарту;
- відповідність технічним показникам кращих товарів-аналогів;
- ступінь точності дотримання всіх виробничих процесів;
- відповідність якості вимогам покупців;
- відповідність якості платоспроможному попиту [15].

Шухарт У. розглядає якість як відмінності між предметами, їхню диференціацію за ознакою «поганий-добрий»; К.Ісікава ставить акценти на властивостях, які реально задовольняють споживачів; Дж.Джуран пов'язує якість з функціональним призначенням виробів, як ступінь задоволення споживача; А.Фейгенбаум під поняттям «якість» розуміє загальну сукупність технічних, технологічних і експлуатаційних характеристик виробу або послуги завдяки чому вони будуть відповідати вимогам споживача при їх експлуатації; Дж.Харрінгтон в основі визначення якості вбачає задоволення очікувань споживача вартістю товару, його ціною, яку він собі може дозволити, коли в нього виникає потреба.

Російські вчені та фахівці, які вивчають проблему якості, також багаторазово зверталися і продовжують звертатися до визначення поняття «якість» щодо різних об'єктів дослідження. Автори книги «Что такое качество?» [1], що вийшла в 1968 р., провели своєрідне дослідження. Вони проаналізували 232 літературних джерела, де так чи інакше визначався термін «якість». При цьому було виявлено, що лише у вітчизняній літературі існує більше 100 різних формулювань для визначення поняття «якість продукції». Не всі формулювання були досить чіткими і визначеними, але, тим не менше, дозволяли припустити, що мова йде про природу якості продукції. Разом із тим, на думку А.В. Глічева, в середині минулого століття всі російські вчені сходилися в одному: продукція має задовольняти потребу, інакше вона позбавлена якості [6, 15].

Досить тривалий час поняття «якість» ототожнювалося із технічним рівнем продукції, який насправді є лише одною з сутнісних ознак якості, що характеризує продукцію в аспекті досконалості її технічних характеристик [20, с. 2].

У результаті проведеного аналізу, можна дійти висновку, що більшість науковців під категорією якість з економічної точки зору розуміють сукупність властивостей і характеристик продукції, що обумовлюють задоволення потреб споживачів. Дехто з науковців конкретизує перелік таких властивостей, зокрема Л.М. Ткачук, Т.К. Калугаряну [21] зазначають, що якість продукції – це сукупність функціональних, естетичних і економічних властивостей, які відповідають конкретним

потребам споживачів; А.Фейгенбаум [22] називає – технічних, технологічних і експлуатаційних характеристик виробу; Я.О. Фіїнцева [23, с. 128] – параметричні, експлуатаційні, споживчі, технологічні, дизайнерські властивості виробу. Вважаємо перелік таких властивостей не повним у кожного автора, крім того ніхто не зазначив про екологічні властивості товарів. Тому необхідно розібратися якими ж характеристиками мають володіти товари, щоб задовольняти потреби споживачів.

Берднікова Л., Т.Попова [4], Д.Етtingер, Д.Сіттіг. [26] вважають, що під поняттям якість варто розуміти ступінь відповідності даного продукту вимогам, які висувають до цього продукту згідно з його призначенням, а Ф.Кросбі [14] зазначає, що якість – це відповідність вимогам, які компанія встановила для своєї продукції. Такі підходи до трактування теж не відображають повної сутності поняття якість, оскільки вимоги, які встановила компанія до своєї продукції, а також характеристики згідно з призначенням можуть не відповідати потребам споживачів.

Підходи до трактування поняття якість надані вченими: А.А. Анфалов [2] (один з найважливіших показників, що визначає попит на продукцію, і часто має вирішальне значення для досягнення, підтримки і підвищення конкурентоспроможності) та В.Демінг [9] (як результат взаємодії трьох складових: самого товару; споживача і способу використання товару та сервісу з обслуговування товару) вважаємо економічно правильними твердженнями, але такими, що не відображають сутність досліджуваного поняття. Отже, всі наведені трактування відображають лише окремі аспекти поняття якості, але жодне не дає комплексного визначення.

Аналізуючи наведені визначення, можна дійти висновку, що якість є однією зі складних категорій. Багатозначність трактувань даного поняття визначається тим, що під терміном «якість» розуміється велика кількість специфічних властивостей предметів і явищ.

Чітке розуміння суті якості продукції важливе для того, щоб, порівнюючи і зіставляючи між собою різні її види, правильно розвивати суспільне виробництво і точно оцінювати його результати, проектувати нову продукцію та прогнозувати її

розвиток, об'єктивно виявляти виробничі й індивідуальні потреби, вивчати попит та вирішувати інші завдання забезпечення необхідної якості продукції [8, с. 10].

Якість являє собою складну категорію, яку можна розглядати з різних позицій: філософської, соціальної, технічної, правової, економічної (табл. 1) [8, с. 9].

Таблиця 1
Позиції щодо трактування поняття якості [8, с. 9]

Позиція	Поняття категорії якості
Філософські	Суттєва визначеність об'єкта, відповідно до якої він відрізняється від іншого об'єкта. У свою чергу, визначеність об'єкта формується на основі окремих властивостей або їх сукупності. Властивість при цьому розуміється як спосіб прояву якості об'єкта щодо інших об'єктів, з якими він може взаємодіяти
Соціальні	Ставлення окремих суб'єктів та/або усього суспільства до об'єкта. При цьому якість може розглядатися як категорія, яка залежить від рівня культури, релігійних та демографічних особливостей індивідуумів та суспільства у цілому (наприклад, сприйняття споживачами модних тенденцій в одязі)
Технічні (інженерні)	Технічні закономірності в утворенні та прояві фізичних, електро-механічних та інших технічних характеристик об'єктів однакового призначення
Правові	Сукупність властивостей об'єкта, що відповідає вимогам, які встановлені у нормативно-правових документах
Економічні	Результат задоволення потреб

Не менш важливим, особливо сьогодні, є розгляд якості як екологічної категорії, що визначається як вплив на організм споживачів, так і вплив процесу виробництва певного товару на екологічну ситуацію району, країни в цілому.

На сьогоднішній день немає єдиного тлумачення сутності якості, оскільки під впливом науково-технічного прогресу та розвитку економіки погляди науковців на визначення сутності даної категорії змінювалися та доповнювалися. Оскільки екологічна складова якості продукції науковцями недостатньо досліджена, пропонуємо аргументовано довести, що вплив придбаних товарів на здоров'я споживачів, а також стан навколишнього середовища теж відіграє важливу роль під час вибору певної продукції.

Проте, більшість науковців забувають про таку важливу складову якості як екологічну. Так, Х.І. Штирхун [25, с. 328] зазначає показники підвищення якості продукції:

1. Технічні – впровадження сучасної техніко-технологічної бази, використання досягнень науки, дотримання і вдосконалення застосовуваних стандартів і технічних умов.

2. Організаційні: – запровадження сучасних форм і методів організації виробництва й управління; – удосконалення методів контролю на всіх стадіях виробництва; – розширення економічних відносин між виробниками і споживачами; – застосування передового вітчизняного і зарубіжного досвіду для підвищення конкурентоспроможності продукції.

3. Економічні: – налагодження системи прогнозування і планування якості продукції; – встановлення цін на продукцію для різних категорій покупців, що задовольнить виробника та споживача; – розробка ефективних методів стимулювання праці працівників підприємства.

4. Соціальні – здійснення ефективної кадрової політики, створення належних умов праці й життєдіяльності працівників підприємства [16, с. 186].

Методичні документи Держстандарту СРСР передбачали оцінку якості промислової продукції за такою групою показників [5, с. 245]: технічні, експлуатаційні, технологічні, естетичні, ергономічні, за надійністю, рівнем стандартизації та уніфікації [12, с. 129].

Таким чином, сучасні підходи до управління підприємством направлені на покращення якості продукції з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства і відповідно збільшення

прибутку, про екологічні проблеми країни керівництво підприємств не замислюється.

Вважаємо, що є необхідність введення нового поняття «екологічна якість». Основні характеристики поняття «екологічна якість» наведені на рисунку 1.



Довідка: розроблено автором

Рис. 1. Основні характеристики поняття «екологічна якість»

Якість продукції дуже багатогранна. Ми вважаємо, що екологічна якість характеризується 6 основними аспектами. Так, соціальний аспект екологічної якості передбачає ставлення суспільства або окремого суб'єкта до певного об'єкта. Технічний аспект стосується дотримання стандартів і технічних умов в процесі виробництва, а також передбачає відповідність функціональному призначенню. Відповідність вимогам, які встановлені у нормативно-правових документах та нормам виробництва визначає правовий аспект екологічної якості. Економічний аспект визначає ступінь задоволення потреб споживачів, естетичний – визначає задоволення зовнішнім виглядом об'єкта, а також має задовольняти потребу людини в оптимальній і гармонійній діяльності. Екологічний аспект

передбачає відсутність негативного впливу на організм споживачів, а також впливу процесу виробництва на екологічну ситуацію країни. Якщо ж не виконується хоча б один із аспектів не можна говорити про екологічну якість певного товару.

Кожна потреба споживачів виражається низкою вимог (рис. 2), які беруть участь у формуванні відносин придатності об'єкта для цілей споживача, слугують для оцінки відповідності об'єкта його призначенню та, відповідно, визначають межу якості об'єкта.

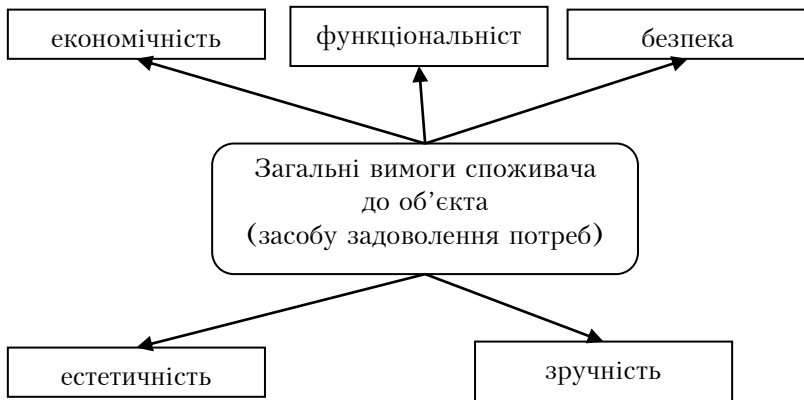


Рис. 2. Основні узагальнені вимоги споживачів до об'єкта [8, с. 12]

Таким чином, основними вимогами споживачів до об'єкта задоволення потреб є: економічність, функціональність, безпека, естетичність і зручність. Така вимога як безпека і передбачає собою екологічний аспект якості, оскільки являє собою відсутність негативного впливу на організм споживачів.

На рівень екологічної якості продукції та послуг впливає багато різнопланових чинників (рис. 3). За змістом і спрямуванням їх можна об'єднати у шість основних груп: технічні, організаційні, економічні та соціальні, екологічні та естетичні і правові.



Довідка: розроблено автором

Рис. 3. Напрямки підвищення екологічної якості продукції

З-поміж технічних чинників підвищення екологічної якості продукції визначальне місце належить постійному вдосконаленню проектування, техніко-технологічної бази підприємства. Досягнення запроєктованого рівня якості продукції можливе лише за умови високої технічної оснащеності виробництва, застосування новітньої технології, суворого дотримання технологічної дисципліни.

Використання прогресивних технологічних процесів, високий рівень механізації та автоматизації, досконалість методів і засобів контролю та випробування продукції сприяють підвищенню стабільності виробничого процесу, що забезпечує постійні характеристики якості продукції. Неправильно вибрана технологія, а також її порушення у виробництві погіршують якість [8, с. 24].

Підвищення технічного рівня проектних та конструкторських організацій дозволяє глибоко й ретельно проводити експериментальну перевірку результатів досліджень та інженерних рішень, що, у свою чергу, впливає на підвищення якості продукції.

До організаційних факторів належать: розподіл праці, спеціалізація, форми організації виробничих процесів, ритмічність виробництва, форми та методи контролю, порядок розподілу та реалізації продукції, форми і способи транспортування, зберігання, експлуатації (використання), технічного обслуговування, ремонту тощо [8, с. 24].

Ринкові умови господарювання передбачають активне й широке використання організаційних факторів підвищення якості продукції на всіх підприємствах. До пріоритетних належать:

- запровадження сучасних форм і методів організації виробництва та управління ним, які уможливають ефективне застосування високочастотної техніки і прогресивної (бездефектної) технології;

- удосконалення методів технічного контролю та розвиток масового самоконтролю на всіх стадіях виготовлення продукції.

До економічних факторів належать: ціна, собівартість, форми і рівень зарплати, рівень витрат на технічне обслуговування і ремонт, ступінь підвищення продуктивності

суспільної праці тощо. Економічні фактори особливо важливі у сучасних ринкових умовах. Їм властиві контрольньо-аналітичні (дозволяють вимірювати витрати праці, засобів, матеріалів на досягнення та забезпечення певного рівня якості продукції) та стимулюючі властивості (можуть призводити як до підвищення рівня якості, так і до його зниження).

Найбільш стимулюючими факторами є ціна та заробітна плата. Правильно організоване ціноутворення стимулює підвищення якості. При цьому ціна має покривати усі втрати підприємства на заходи з підвищення якості та забезпечувати необхідний рівень рентабельності. При цьому продукція з більш високою ціною має бути вищої якості [8, с. 25].

Нагальною потребою є розробка й використання різноманітних форм і методів дійового економічного впливу на всю низку процесів формування й забезпечення виробництва високоякісної та конкурентоспроможної продукції. Формами та методами економічного впливу на ці процеси є, передусім, узгоджена система прогнозування й планування якості продукції, встановлення прийнятних для виробників і споживачів цін на окремі види товарів і послуг, досить потужна мотивація праці всіх категорій працівників підприємства. Формами впливу соціального впливу є усебічна активізація людського чинника, проведення ефективної кадрової політики, створення належних умов праці та життєдіяльності.

До екологічних напрямків підвищення якості продукції належать:

– застосування новітніх (безвідходних) технологій виробництва, які не сприяють забрудненню навколишнього середовища;

– використання в процесі виробництва сировини, яка не буде наносити шкоду здоров'ю споживачам, тобто застосування екологічно-чистої сировини;

– впровадження таких методів обробки сировини, які забезпечать відсутність негативного впливу на здоров'я працівників.

Щоб зменшити викиди в атмосферу у розвинених країнах повсякчасно встановлюються системи контролю викидів продуктів згорання, недивлячись на велику вартість таких

систем. Посилюється контроль над вмістом вихлопних газів, за перевищення норм накладається штраф. Дає результати установка очисних споруд на електростанціях та інших промислових підприємствах. Введення технології десульфуризації димового газу на ТЕС, які працюють на вугіллі, дозволяють значно скоротити вміст двоокису сірки у димі. Комбіноване використання тепла та енергії на промислових підприємствах означає, що тепло, замість того, щоб «йти на вітер» і розсіюватися в атмосфері, буде обігрівати приміщення. Необхідність залучати у виробництво більш ефективні і екологічно безпечні технології визнають зараз у всьому світі.

До естетичних і правових напрямів слід відносити:

— удосконалення стандартів з метою підвищення вимог до її якості;

— забезпечення задоволення споживачів зовнішнім виглядом продукції, а також надання повної та правдивої інформації про склад продукції.

Варто зазначити, що продукція на сьогоднішній день має низький рівень якості. Основними причинами зниження якості продукції є погана якість сировини, низький рівень технології, організації виробництва і кваліфікації робітників, неритмічність виробництва тощо [23, с. 128].

Підвищення якості – одна із форм конкурентної боротьби, завоювання і утримання позицій на ринку. Високий рівень якості продукції сприяє підвищенню попиту на продукцію і збільшенню суми прибутку не лише за рахунок обсягу продажів, а й за рахунок вищих цін. Саме в умовах відкритої ринкової економіки немислимої без гострої конкуренції, проявляються фактори, які роблять якість продукції умовою виживання товаровиробників, мірилом результативності її господарської діяльності, економічного добробуту країни [23, с. 128].

Невідповідна якість призводить до негативних економічних, соціальних та екологічних наслідків (рис. 4).



Рис. 4. Негативні наслідки через недостатній рівень якості продукції [13]

Отже, забезпечення ефективного функціонування підприємства можливе за рахунок підвищення екологічної якості продукції й забезпечення конкурентоспроможності підприємств на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Діюча система бухгалтерського обліку не забезпечує достатнього системного відображення впливу суб'єктів господарювання на довкілля та здоров'я людей. Це зумовлює необхідність розробки теорії та методології бухгалтерського обліку якості продукції. У ринковій економіці проблема якості є найважливішим чинником підвищення рівня життя, економічної, соціальної й екологічної безпеки. У зв'язку з цим, виникає необхідність введення нового поняття «екологічна якість», яке характеризується 6 основними аспектами: соціальним, технічним, правовим, економічним, естетичним та екологічним. Основним є екологічний аспект, який передбачає відсутність негативного впливу на здоров'я споживачів, а також на навколишнє середовище.

На рівень екологічної якості продукції та послуг впливає багато різнопланових чинників. За змістом і спрямуванням їх можна об'єднати у шість основних групи: технічні, організаційні, економічні та соціальні, екологічні та естетичні і правові, визначено напрямки підвищення екологічної якості продукції.

Список використаної літератури:

1. *Азгальдов Г.Г.* Что такое качество? / *Г.Г. Азгальдов, А.В. Гличев, В.П. Панов.* – М. : Экономика, 1968.
2. *Анфалов А.А.* Крымский отдел НИИ социально-экономических отношений / *А.А. Анфалов* // Экономика и управление. – 2002. – № 4 – С. 30–33.
3. *Аристотель* Метафизика ; соч.: В 4 т. / *Аристотель.* – М., 1975. – Т. 1.
4. *Бердникова Л.П.* Учет в системе управления качеством / *Л.П. Бердникова, Т.Д. Попова* // Бухгалтерський учет. – 1978. – № 9. – С. 48–52.
5. *Всезагальне управління якістю : підруч. для вузів / під ред. О.П. Глудкіна.* – М. : «Радіо і зв'язок», 1999. – 245 с.
6. *Гличев А.В.* Основы управления качеством продукции / *А.В. Гличев.* – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Стандарты и качество, 2001.
7. *Гончаренко М.В.* Теоретичні засади сталого розвитку територій / *М.В. Гончаренко* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>.
8. *Давидова О.Ю.* Управління якістю продукції та послуг у готельно-ресторанному господарстві : навч. посібник / *О.Ю. Давидова, І.М. Писаревський, Р.С. Ладженська* ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 414 с.
9. *Деминг В. Эдварс* Выход из кризиса / *В. Эдварс Деминг.* – Тверь : «Альба», 1994. – 498 с.
10. ДСТУ ISO 9000–2001 «Системи управління якістю. Основні положення та словник» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/sistemi->

- upravlinnja-jakistyju.osnovni-polozhennja-ta-slovník-nor3058.html.
11. Екологічні проблеми світу: апокаліпсис від рук людини / Велика Епоха [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epochtimes.com.ua/science/environments/ekologichni-problemy-svitu-apokalipsys-vid-ruk-lyudyny-102581.html>.
 12. *Зайнчковський А.О.* Управління якістю продукції: поняття та функції / *А.О. Зайнчковський, Ю.Л. Труш.* – Вісник ЖДТУ. 2015. – № 2 (72) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2015_2_20.
 13. *Захаріна О.В.* Управління якістю зерна у механізмі забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / *О.В. Захаріна* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/2838/3/VZNAU_2014_1-2_2_153-162.pdf.
 14. *Кросби Ф.* Наставники по качеству / *Ф.Кросби* // Стандарты и качество. – 1999. – № 9. – С. 74–75.
 15. *Лойко Д.П.* Товарознавча сутність категорії «якість» / *Д.П. Лойко, Т.О. Стріжак, О.Є. Кіріченко* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Tti_2013_5_3.pdf.
 16. *Макаровська Т.П.* Економіка підприємства : навч. посібник / *Т.П. Макаровська, Н.М. Бондар.* – К. : МАУП, 2003. – 304 с.
 17. *Малиш Н.* Генетично модифіковані організми в системі продовольчої безпеки України / *Н.Малиш* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-2/doc/3/03.pdf>.
 18. Матеріали міжнародної служби з комерційного застосування агробіотехнологічних культур [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <http://www.isaaa.org/resources/publications/briefs/39/default.html>.
19. Международный Стандарт ИСО 8402 Управление качеством и обеспечение качества : Словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ohranatruda.ru/ot_biblio/normativ/data_normativ/5/5812/.
 20. *Новоїтенко І.В.* Регулювання якості продукції в аспекті захисту прав споживачів / *І.В. Новоїтенко* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/natural/Npnukht/2010_33/NP-33-45.pdf.
 21. *Ткачук Л.М.* Якість продукції: методологічні та прикладні аспекти / *Л.М. Ткачук, Т.К. Калугаряну* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2018>.
 22. *Фейгенбаум А.* Наставники по качеству / *А.Фейгенбаум* // Стандарты и качество. – 1999. – № 9 – С. 28–29.
 23. *Фіїнцева Я.О.* Засади управління якістю та конкурентоспроможністю продукції підприємства / *Я.О. Фіїнцева* // Інноваційний розвиток та конкурентоспроможність підприємств і секторів економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/291>.
 24. *Харрингтон Дж.* Управление качеством в американских корпорациях / *Дж. Харрингтон* ; пер. с англ. – М. : Экономика, 1990.
 25. *Штирхун Х.І.* Маркетинг як інструмент формування споживчої якості продукції «комплексне забезпечення якості технологічних процесів та систем» / *Х.І. Штирхун* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/9783>.
 26. *Эттингер Д.* Больше ... через качество / *Д.Эттингер, Д.Ситтиг*. – М. : Изд-во стандартов, 1968. – 92с.

References:

1. Azgal'dov, G.G., Glichev, A.V. and Panov, V.P. (1968), *Chto takoe kachestvo?*, Ekonomika, Moscow.
2. Anfalov, A.A. (2002), “Krymskiy otdel NII sotsial'no-ekonomicheskikh otnosheniy”, *Ekonomika i upravlenie*, No. 4, pp. 30–33.
3. Aristotel' (1975), *Metafizika*, Vol. 1, Mysl', Moscow, 550 p.
4. Berdnikova, L.P. and Popova, T.D. (1978), “Uchet v sisteme upravleniya kachestvom”, *Bukhgalters'kiy uchet*, No. 9, pp. 48–52.
5. Gludkyn, O.P. (Ed.) (1999), *Vsezagal'ne upravlinnja jakistju*, Radio i zv'jazok, Moscow, 245 p.
6. Glichev, A.V. (2001), *Osnovy upravleniya kachestvom produktsii*, Standarty i kachestvo, Moscow, 418 p.
7. Goncharenko, M.V. (2014), “Teoretychni zasady stalogo rozvytku terytorij”, available at: www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-1/doc/3/02.pdf
8. Davydova, O.Ju., Pysarevs'kyj, I.M. and Ladyzhens'ka, R.S. (2012), *Upravlinnja jakistju produkcii ta poslug u gotel'no-restorannomu gospodarstvi*, Hark. nac. akad. mis'k. gosp-va, Kharkiv, 414 p.
9. Deming, V.E. (1994), *Vykhod iz krizisna*, Al'ba, Tver, 498 p.
10. DSTU ISO 9000–2001 (2001), *Systemy upravlinnja jakistju. Osnovni polozhennja ta slovnyk*, available at: <http://document.ua/sistemi-upravlinnja-jakistju.osnovni-polozhennja-ta-slovník-nor3058.html>
11. Velyka Epoha (2012), “Ekologichni problemy svitu: apokalipsys vid ruk ljudynty”, available at: www.epochtimes.com.ua/science/environments/ekologic-hni-problemy-svitu-apokalipsys-vid-ruk-lyudynty-102581.html
12. Zai'nchkovs'kyj, A.O. and Trush, Ju.L. (2015), “Upravlinnja jakistju produkcii: ponjattja ta funkcii”, *Visnyk ZhDTU*, No. 2 (72), available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2015_2_20

13. Zaharina, O.V. (2014), “Upravlinnja jakistju zerna u mehanizmi zabezpechennja konkurentospromozhnosti sil'skogospodars'kyh pidpryjemstv”, available at: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/2838/3/VZNAU_2014_1-2_2_153-162.pdf
14. Krosbi, F. (1999), “Nastavniki po kachestvu”, *Standarty i kachestvo*, No. 9, pp. 74–75.
15. Lojko, D.P., Strizhak, T.O. and Kirichenko, O.Je. (2013), “Tovaroznavcha sutnist' kategorii' “jakist'”, available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tti_2013_5_3.pdf
16. Makarovs'ka, T.P. and Bondar, N.M. (2003), *Ekonomika pidpryjemstva*, MAUP, Kyiv, 304 p.
17. Malysh, N. (2013), “Genetychno modyfikovani organizmy v systemi prodovol'choi' bezpeky Ukrainy”, available at: www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2013-2/doc/3/03.pdf
18. ISAA Briefs (2008), “Materialy mizhnarodnoi' sluzhby z komercijnogo zastosuvannja agrobiotehnologichnyh kul'tur”, available at: www.isaaa.org/resources/publications/briefs/39/default.html
19. ISO 8402 (1994), *Upravlenie kachestvom i obespechenie kachestva*, available at: http://ohranatruda.ru/ot_biblio/normativ/data_normativ/5/5812/
20. Novojtenko, I.B. (2010), “Reguljuvannja jakosti produkcii' v aspekti zahystu prav spozhyvachiv”, available at: www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Npnukht/2010_33/NP-33-45.pdf
21. Tkachuk, L.M. and Kalugarjanu, T.K. (2013), “Jakist' produkcii': metodologichni ta prykladni aspekty”, available at: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2018
22. Feygenbaum, A. (1999), “Nastavniki po kachestvu”, *Standarty i kachestvo*, No. 9, pp. 28–29.

23. Fii'nceva, Ja.O. (2014), “Zasady upravlinnja jakistju ta konkurentospromozhnistju produkcii' pidpryjemstva”, available at: <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/291>
24. Harrington, J. (1990), *Quality management in American corporations*, Ekonomika, Moscow, 272 p.
25. Shtyrhun, H.I. (2014), “Marketyng jak instrument formuvannja spozhyvchoi' jakosti produkcii' “kompleksne zabezpechennja jakosti tehnologichnyh procesiv ta system”, available at: <http://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/9783>
26. Ettinger, D. and Sittig, D. (1968), *Bol'she ... cherez kachestvo*, Izd-vo standartov, Moscow, 92 p.

СИРОЇД Надія Павлівна – аспірант кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технічного університету, бухгалтер-аудитор ТОВ «Аудиторська фірма «АБК-Сервіс».

Наукові інтереси:

- проблеми розвитку бухгалтерського обліку для забезпечення стійкого розвитку економіки;
- бухгалтерський облік екологічної якості продукції.

Телефон: (063) 987–25–35.

E-mail: shcherbelova@mail.ru.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2016.